

Emanuel Rádl 22. 12. 1873 - 12. 5. 1942 [1969]

Původním zaměřením biolog, světově proslulý zejména svými dějinami novověkých biologických (zvl. vývojových) teorií, stal se jednou z nejvýraznějších postav našeho kulturního a politického života mezi válkami. Jeho úsilí o kritickou reflexi tradice českého realismu, vědomě navazujícího přes ideály národního obrození až k počátkům české reformace, přerostlo posléze v smělý, místy však až křečovitý pokus o revizi a překonání celé evropské myšlenkové tradice, vycházející z řecké antiky. Filosofie mu je cestou angažované účasti na životě společnosti; jejím východiskem je radikální obrat osobního životního zaměření, jejím cílem je reforma světa. Vášnivý kritik bezideového liberalismu a přesvědčený socialista, rozešel se na počátku dvacátých let se Zdeňkem Nejedlým, kdysi také realistou, v hodnocení revoluce. Ostře kritizoval národnostní politiku mladého československého státu, ale již v roce 1933 vyšel jeho sžravě pamfletický a přímo prorocký spisek *O německé revoluci* a později studie o politické ideologii sudetských Němců. Útočil na moderní pověry, okultní vědy a spiritismus; již v roce 1918 tvrdě odmítl politické aplikace rasových teorií. Odhaloval prázdnotu a nebezpečnost módního koketování s „východní moudrostí“. Jeho výklady o mravnosti v našem státě a zejména o sociální indikaci potratů nepostrádají ani dnes naléhavosti; totéž platí i o jeho rozborech koncepcí přestavby národní školy. Uprostřed mnohostranného veřejného působení až do poloviny třicátých let psal, postupně s větším a větším chvatem, řadu knih, knížek i časopiseckých článků. Po dlouhé nemoci, která jej náhle, ale trvale vyřadila z činnosti, zemřel uprostřed války krátce poté, co odevzdal do rukou svých přátel tužkou psaný rukopis svého filosofického odkazu, *Útěchy z filosofie*. Knížka, která mohla vyjít až čtyři roky po jeho smrti, se pokouší prostými slovy alespoň naznačit, nejobtížnější filosofické otázky, a ovšem i jejich řešení. Není klíčem k Rádlovu myslitelskému dílu, musí být chápána spíše jako autorův pokus o výslovnou syntézu, která je komplementární stránkou jeho filosofického úsilí, přestože se jako by ztrácela ve značně divergentních důzích jeho starších prací.

Přímý veřejný vliv Rádlův byl poměrně malý i při obrovském rozsahu jeho veřejné aktivity (v tom ostatně se jeho osud podobal myslitelskému osudu T. G. Masaryka, za jehož jediného skutečného žáka byl jednou označen); spolu s malou skupinkou přátel a žáků, většinou z křesťanských kruhů, zůstal filosoficky i politicky velmi osamocen. Byl nazván Donem Quijotem české filosofie. A přece v řadě bodů byl a je zcela moderním a dodnes vrcholně aktuálním myslitelem. Jeho polemika proti pozitivismu nemůže být přehlédnuta; jeho pojetí pravdy patří k nejpozoruhodnějším myslitelským podnikům, i když sám Rádl je nikdy nevyzvedl z roztroušenosti. Pokoušeli se o to několikrát jiní. Byl filosofem problematickým a rozporným; je však známo, že spolehlivě mrtví jsou pouze myslitelé neproblematictí a nerozporní. Zůstává úkolem českých

filosofů odhalit, zda rozpornost Rádlova myšlení patří k těm, které ohlašují příchod nového.